

Mihael Charles († 1880.), leuvenski profesor Filip Gilbert († 1892.), koji je izdao mnogo znanstvenih matematičkih radnja; Valentin Cerruti (1909.) i Matija Azzarelli († 1897.), obojica profesori na rimskoj univerzi, a posljednjeg god. 1871. makoše sa službe, jer je bio vjeran pristaša sv. Oca pape.

Iz kratkoga ovog pregleda slijedi ^{izlazi} bjelodano: najveći matematičari, upravo oni, koji su bitno unaprijedili ovu naučnu struku, stoje na kršćanskoj strani.

Sarajevo.

Nikola Buljan D. I.

PISMA MLADIĆU NA RASKRŠĆU.

PISMO 1.

Na raskršću.

Jedne ljetne večeri sjedio sam pred kućom sa malenim društvancem. Pred nama nepregledna ploha tamne morske površine, a nad nama tisuće sjajnih zvjezdica. Za jedne stanke, kad se svaki od nas zavezao u svoje misli, nehotice glasno izgovorih onaj stih psalma XVIII.: Coeli enarrant gloriam Dei et opera manuum eius annuntiat firmamentum: Nebesa pričaju o slavi Božjoj, a svemir govori o djelima njegovih ruku.

— Vama, gospodine, ova nebeska tjelesa pričaju o Bogu? reći će mi gimnazijski abiturijent, koji je bio s nama — meni, vidite, ne pričaju ništa o Bogu. Ja sam religiozni problem već riješio, a ako hoćete baš znati, reći ću vam i kako — negativno.

Htjedoh mu odgovoriti: Momče-moj, rješavaj koliko hoćeš jednadžbe 1. ili 2. stupnja, ali što se tiče religioznih problema, počekaj malo. Sa tvojom

svjedodžbom zrelosti možeš jedva početi ^{3 da} zalaziti u polje prirodoslovnih znanosti i filozofije, a kamo ti rješavati probleme ovih štruka.

Nijesam mu ništa odgovorio, jer me već obuzeše druge misli. Vidih cijelu vojsku ovakve mladeži, koja veli, da je riješila religiozni problem, a ako ne veli ništa, živi kao da ga je baš riješila. Umišljenost i nadutost od vajkada izazivaju podsmjeh, ali u ovom slučaju smiješnost prelazi u tragiku, jer se ovdje radi o životnome pitanju.

Na raskršću!

Ti se, moj mladiću, stalno sjećaš priče o Heraklu na raskršću. Priča veli, da se grčki junak našao na raskršću baš u onim godinama, u kojima si sada i ti. Kritičan je to bio čas za neiskusnog momka, ali ga mašta grčka prikazala ne samo lijepo fizički razvijena nego još nadarena lijepom razboritošću. Kad si učio ovu priču, bit će te učitelj upozorio, da je time simboliziran onaj čas, što ga svaki čovjek proživljuje, kad se još u ranoj mladosti nađe na raskršću puta života.

Evo te dakle, mladiću, na tom raskršću. Tjelesnim razvitkom razvile ti se i umne sposobnosti, pak ti se sve više širi duševno obzorje učenjem, čitanjem, opažanjem. Prije je tvoj svijet bio okolina tvoja, sad već imaš lijep pojam o geografiji, astronomiji i prirodoslovnim znanostima. Ljude i ljudska djela poznavao si ~~X~~ toliko, ~~X~~ koliko su dolazili u doticaj s tobom, a sada pomoću povijesti i fizike širokim pogledom obuhvaćaš život ljudski u prošlosti i sadašnjosti sa krasnim tečevinama čovječjeg uma. A pomoću svjetskog književnog blaga, ~~X~~ koliko ga upoznaješ, dobijaš neki pojam, koji su nazori ~~X~~ vladali svijetom, a koji vladaju danas. To bi sve bilo lijepo, da nema kod ovog tvojeg duševnog procesa jedne žalosne note.

Sve ove grane današnjeg duševnog blaga čovječanstva preopsežne su, pak je nemoguće jednom čovjeku samo jednu potpuno obuhvatit. N. pr. u prirodopisu je znanost toliko napredovala, da prirodopisci moraju izabrati jedan odsjek, u kojem će se specijalizirati ako hoće dobro poznavati taj odsjek. Slično ti je sa filozofijom; povijesti i t. d. A ti, moj mladiću, od svega toga ponešto učiš, zato od svih grana ljudskog duševnog blaga ne posjeduješ nego jednu blijedu sliku. Svjedodžba zrelosti zato i nije drugo nego li jedno svjedočanstvo, da imaš onaj minimum znanja, što ti je potrebno da se posvetiš jednoj struci.

Nije zato nikakvo čudo, ako sada iskrсну pred tobom problemi, za koje prije nijesi ni znao. A jedan od poglavitih problema, dapače najglavniji, jest: kako ću bit srećan?

Da sada ti je, moj mladiću, vjera govorila: Bit ćeš srećan, ako vjeru vjeruješ i ako obdržiš moral vjere. Bit ćeš srećan tijekom ovog života, a poslije smrti potpunije i duže. A evo sada iz čitanja, razgovora s drugovima, iz časopisa i novina čuješ drugi glas, koji ti veli: Nema sreće poslije smrti: ovdje uživaj, jer sreća-překogrobna nije nego fantom. Jedni ti kažu: prirodne znanosti poznaju svijet, ali stvoritelja ne poznaju. — Priroda je Bog. Drugi ti opet vele: Filozofija je došla do uvjerenja da niti priroda ne postoji, nego se to nama samo čini. A svi se ovi opet slažu u jednom: dakle skrši vjerski jaram.

Evo te, dakle, mladi moj Herakle, na mučnom raskršću; nema ti na izbor nego dvije staze, a na svakoj piše, da je to jedina staza sreći. Sreću želiš, hoćeš je, svom snagom svoje zdrave i kršne mladosti, a opet ne znaš, koja te staza vodi do nje. Priznajem, da je tvoj položaj kritičan. U pameti ti se vrze tješkobna dilema: ili je zabluda ono, što si dosad vjeroval, a onda je šteta odreći se neobuzdana uživanja, ili je istina, što Crkva Kristova nauča, a onda, ako te istine ne prigriješ, proigrao si najveću sreću.

—Skoro svaki inteligentni mladić na raspuću života čuje ova dva glasa po prilici ovako formulirana. A sada/kad si ih i ti čuo, pokušat ću te osvjedočiti da se ne ćeš pokajati, ako slijediš glas vjere.

PISMO 2.

Žrtva zablude.

Ne znam, bi li se samo jedan čovjek mogao da nade, na kojeg nije uplivala okolina. Zato se i ljudi dijele, što se tiče nazora, na razne perijode povjesničke. Srednji vijek n. pr. razlikuje se u mnogim nazorima od renesanse. U novom vijeku opet imamo dvije skroz oprječne perijode; ona prije francuske revolucije i ona poslije nje. Osim toga u jednoj te istoj periodu jedni nazori vladaju u jednoj zemlji, a drugi u drugoj, drukčije opet nazore ćeš naći i kod ljudi raznog zanimanja. Zaludu, svak je sin svoje okoline, premnogo bi truda stalo čovjeka, da se hoće otresti ovog upliva. Svak opet nema toliko bistra uma da upozna pogriješke svoje okoline, a kad bi to i imao, morao bi opet posjedovati zamjerno jaku volju da se otrese tog upliva.

Mladić, koji je došao do životnog raskršća, najbolje bi mogao na sebi osjetiti kojom titanskom snagom djeluje na nj okolina, u kojoj se nalazi.

Velike istine, o kojima prije nije sumnjao, sad mu postadoše nejasne; duševni horizont proširio mu se, ali je taj horizont silno maglovit. I sada u toj neizvjesnosti, jesu li vjerske istine prave ili krive, s mnogih strana čuje, da su krive. To čita u časopisima, to čuje od drugova i starijih, čuje i čita u podrugivanja onim institucijama, koje je dosada štovao.

K tome pridolazi i okolnost, da se mladić nalazi u onoj perijodi duševnog i tjelesnog razvitka, kad su ambicija i sve strasti u bujnosti svojoj. On ne shvaća istine vjerske, pa se njegov ponos opire da ih prigrlji, kad mu nijesu jasne. Ono malo sati vjero-

nauka u školi ne dostaje mu nimalo za izobrazbu u tom pogledu. Niže strasti pak poput tankogrlih sirena mame ga u svoj opojni naručaj. Ovo se sve složilo, da privuče mladića na svoju stranu, dok vjera od svih tih zamannih sredstava ne posjeduje ništa. Ona za nj nema toliko privlačive sile, jer sva istina i ljepota njezina mladiću ostaje sakrivena radi krnje njegove obrazovanosti, i ono malo njegova znanja zastria mu je maglom okolina svojim primjerom i plitkim podrugivanjem, a sirast svojom opojnošću. A kad ne bi sve to bilo dosta, evo još nešto, što će konačno odlučiti sudbinom mladićevom.

U crkvi Isusovoj, pošto je sastavljena od ljudi, ima i dosta zla, jer njezin Utemeljitelj nije ukinuo slobodnu volju svojim sljedbenicima, kojom se mogu odlučiti na dobro i na zlo. Mladić idealista tek sada opaža to zlo, a i okolina upire rado prstom u to zlo, pak će po svoj prilici, uobzirom na raspoloženje te okoline prema Crkvi, malo i karikirati boje, e da bolje odskoči slaba strana Crkve. Mladić idealista u istinu se zgraža. Grozota inkvizicije, martirij Husov, Aleksandar VI., klerikalizam prije i sada čini mu Crkvu, u kojoj ima tih pojava, uprav odvratnom. A sad evo mladić čini ogromnu pogriješku, koja ga prati obično cijeli život. Vjera mu je nejasna, Crkva se tako ogriješila, ergo vjera je lažna. Možda ipak u dubini svoje duše shvaća ovaj nelogični skok: Neki službenici vjere su zli, zato je laž sve što govore, ne treba ni ispitati; ali i ako onako iz daleka naslućuje svoju logičnu pogriješku, prezir i odvratnost ga priječi, da potraži u svećenika savjeta.

Kod nas pak u zemljama, koje osjetiše svu težinu vlade habsburške dinastije, posebne su prilike. Fizički je zakon, da što je veći pritisak, veća je i reakcija. Nakon sloma francuskog kraljevstva, reakcija je tako naprijed pošla, da su bludnicu personificirali kao božicu razuma, što bi se današnji Francuz čuvao da opetuje. Ali takav je bio ondašnji psihološki mo-

U praksi

ment u Parizu. Kod nas je nešto slično. Nakon nenaravne i prisilne skučenosti sinulo nam je zlatno sunce slobode te po zakonu psihološkom imali bismo mi, a osobito mladost, da padnemo u pretjeranost.

Koje dakle čudo da mladić na svom raskršću nagne putem, koji ga tolikom silom mami? A značajno je kod mladića ovo, da on misli, da se emancipirao svakog upliva, ako ide ovim putem, jer uslijed svoje neiskusnosti i nepoznavanja života ne vidi ova mami. Baš dok hoće da bude neodvisan i da sačuva razum-svoj od svakog poniženja, postaje jedna igračka okoline, strasti i svojeg krivo shvaćenog ponosa.

U ovoj bi se kušnji mladić pokazao na pravoj visini, bio bi drugi Herakle, kad se ne bi tako pre-naglijo svojom odlukom, nego se propitivao kod stručnjakâ onih struka, kojih on ne poznaje.

I vjeruj mi, mladić ne bi požalio, da uzme proučavati katolička znanstvena djela o tim pitanjima, koja odlučuju našom vječnom sudbinom. Ali tjer se mladić neće da lati toga dosta mučnoga posla, zato se tolikima nasuče i razbije lađa života. — No o tom drugi put.

Amicus.

VIA DOLOROSA — ŽALOBNI PUT.

Nema ništa, što se dublje doima duše katoličke, što kršćanina nježnije dira u srce, što bi energiju njegovu u dobru jače potenciralo nego li upravo — via dolorosa, via crucis, Križni put. Gledajmo ih samo: slike, kipove križnog puta! U svakoj ovećoj kući Božjoj naći ćemo ih; bas-reliefi u svetištu Presvetoga Srca Isusova u Zagrebu kao da nam sami progovaraju. Eno ih na tihu groblju ili podalje od prometnih ulica na osamljenu humku. Sad ih okružuju